

GELİR VE YAŞAM KOŞULLARI ARAŞTIRMASI METODOLOJİSİ HAKKINDA GENEL AÇIKLAMA

Ülke ekonomisini ve insanların yaşam seviyelerini belirleyebilmek, çeşitli sosyal sistemlerin sağlıklı bir şekilde değerlendirmesini yapabilmek için (sosyal adalet ve eşitlik kıstaslarına göre) sadece ekonomik açıdan değil sosyal açıdan da gelir dağılımı göstergelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluk dünyanın karşılaştığı en önemli sorunlardan biri olup, gelir dağılımı sorunu artık sadece sıradan bir ekonomi sorunu olmaktan ziyade politik ve sosyal bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Gelir eşitsizliğinin değişimini izlemeye yönelik çalışmalar yanında, gelir dağılımı sorununun yoksulluk sorununa indirgenmiş olmasıyla “gelir yoksulluğu”, “sosyal imkan yoksulluğu” gibi yeni kavramlara ilişkin veri üretme ihtiyacı da doğmuştur.

Kurumumuz ilki 1987 yılında olmak üzere, 2005 yılına kadar gelir dağılımı istatistiklerini “Hanehalkı Bütçe Araştırması”ndan (HBA) üretmiştir. 1994 yılında gerçekleştirilen ikinci uygulamanın ardından 2002 yılından itibaren yıllık düzenli anket uygulamasına geçilmiştir. HBA sonuçlarını içeren son gelir dağılımı haber bülteni 2005 yılına aittir.

2006 yılından itibaren, Türkiye’de gelirin hanehalkları ve fertler arasındaki dağılımını ortaya koymak, insanların yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluğu gelir boyutu ile ölçmek ve profilini belirlemek üzere periyodik olarak her yıl uygulanan ve “panel anket” tekniğinin kullanıldığı “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” uygulanmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği uyum çalışmaları kapsamında uygulanmaya başlanan araştırma ile Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırılabilir gelir dağılımı, gelire göre göreceli yoksulluk, yaşam koşulları ve sosyal dışlanma konularında veri üretmek amaçlanmaktadır. Ayrıca araştırmaya her yıl yaşam koşullarına yönelik Eurostat’ın belirlediği konuda modül sorular ilave edilmektedir. 2019 yılı araştırmasında “Dezavantajların Kuşaklararası Aktarımı Modülü” uygulanmıştır.

Alan uygulamasının her yıl düzenli olarak gerçekleştirildiği ve panel anket yönteminin kullanıldığı araştırmada, örnek fertler 4 yıl boyunca izlenmektedir. Araştırmadan, kesit ve panel veri olmak üzere her yıl iki veri seti elde edilmektedir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI:

Coğrafi kapsam: Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan tüm yerleşim yerleri kapsama dahil edilmiştir.

Kapsanan kitle: Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki hanelerde yaşayan tüm hanehalkı fertleri kapsama alınmıştır. Ancak çalışmada kurumsal nüfus olarak tanımlanan üniversite yurtları, misafirhane, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, özel nitelikli hastane, hapishane, kışla ve ordu evlerinde yaşayanlar kapsam dışı tutulmuştur.

Kapsanan konular: Araştırmada gelir, yoksulluk, sosyal dışlanma ve diğer yaşam koşullarına ilişkin göstergeleri hesaplamak üzere aşağıdaki kategorilerde bilgi derlenmektedir:

- Konut
- Ekonomik durum
- Sosyal dışlanma
- Gayrimenkul sahipliği
- Eğitim
- Demografi
- Sağlık durumu
- İşgücü durumu
- Gelir durumu

ÖRNEKLEME TASARIMI:

Örnekleme yöntemi: Tabakalı, iki aşamalı, küme örneklemesidir.

Örnekleme birimi: Nihai örnekleme birimi olarak **hanehalkı** tanımlanmıştır.

Tahmin boyutu: GYKA'nın yıllık sonuçlarından 2014 yılına kadar Türkiye, Kent, Kır ve İBBS 1. Düzey, panel araştırma sonuçlarından ise Türkiye genelinde gelir dağılımı, yoksulluk ve yaşam koşullarına ilişkin tahminler üretilmiştir. 2014 yılından itibaren yıllık kesit araştırma sonuçlarından Türkiye, İBBS 1. Düzey ve İBBS 2. Düzey bazında tahminler üretilmektedir. (*İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1. Düzey ve 2. Düzey bölgeleri açıklamanın sonunda verilmiştir*)

Örneklem büyüklüğü ve cevapsızlık oranı: Yıllık örneklem büyüklüğü, araştırmanın tahmin boyutu, amaçları ve hedeflenen değişkenleri itibariyle örnekteki yıpranmaları da dikkate alarak başlangıçta yaklaşık 12 800 hanehalkı civarında belirlenmiştir. Ancak, 2014 yılında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 2. Düzey bazında tahmin üretilmesi hedeflenmiş ve 2011 yılından itibaren örnek hacmi örneğe yeni eklenen her alt örnek ile birlikte artırılmaya başlanmıştır. Dolayısı ile 2019 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nda toplam **26 732** hanehalkı ziyaret edilmiştir. Bu hanehalklarından; 24 924'ü ile anket yapılmış, geri kalan 1 808 hanehalkı ile çeşitli nedenlerle anket yapılamamış ve cevaplamama formu düzenlenmiştir. Buna göre, 2019 yılında cevaplamama oranı Türkiye genelinde %6,8 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırmada, örnek hanehalklarında yaşayan **15 ve daha yukarı yaştaki fert sayısı** toplam **63 354** kişi olup, bu fertlerden 96'sı ile çeşitli nedenlerle görüşülememiş veya ankete cevap vermemiştir. Dolayısı ile araştırmada fert cevapsızlık oranı %0,15'dir..

Nüfus ağırlıkları: Anket verilerinden kitle tahminlerinin üretilmesinde kullanılan ağırlık katsayıları, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre revize edilen 2019 nüfus projeksiyonları esas alınarak hesaplanmıştır.

Panel anket uygulaması: Rotasyonel tasarımın kullanıldığı araştırmada, metodoloji gereği bir kısım hanehalkı bir yıldan diğer yıla örnekte kalırken, diğer kısım örnekten çıkmakta ve yerine yeni örnek hanehalkları girmektedir. Bu araştırmada, yıllık örnek hacminin %75'inin panel kapsamda örnekte bırakılması öngörülmüştür. Bu doğrultuda panel uygulama, hedef kitleyi temsil edebilecek temel örnek seçimi ile başlamaktadır. Seçilen bu temel örnek hanehalkındaki 13 ve daha yukarı yaştaki tüm fertler belirlenmiş izleme kuralları doğrultusunda 4 yıl takip edilmektedir. Takip kurallarının amacı, hedef nüfusta olabilecek değişiklikleri temel örnekle yansıtmak ve fertleri belirli bir zaman takip etmektir.

REFERANS DÖNEMLERİ:

Referans dönemi; bilginin ait olduğu zaman süreci olarak tanımlanmakta olup, bu araştırmada farklı bilgiler için farklı referans dönemlerinin kullanımı söz konusudur.

- Gelir bilgilerinin referans dönemi "*bir önceki takvim yılı*"dır. Yani, 2019 uygulamasındaki gelir bilgileri 2018 yılına aittir.
- İstihdam bilgileri anketin uygulandığı tarihten bir önceki hafta ile anketin yapıldığı tarih dikkate alınarak sorgulanmıştır.
- Yaşam koşulları göstergeleri anketin yapıldığı andaki durum itibariyle sorgulanmıştır.

VERİ DERLEME YÖNTEMİ:

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması her yıl düzenli olarak uygulanmaktadır. Veri derleme çalışması Mart - Temmuz ayları arasında gerçekleştirilmektedir.

Alan uygulaması TÜİK bölge müdürlükleri tarafından TÜİK tarafından geliştirilmiş olan HARZEMLİ veri giriş programı ile gerçekleştirilmekte olup çalışmada anketör, kontrolör, organizatör ve teknik yetkili olarak adlandırılan elemanlar görev almaktadır. Alan çalışması süresince alan organizasyon birimleri ile merkez organizasyon birimleri koordineli olarak çalışmakta ve araştırmanın veri derleme ve veri analiz aşamalarının başarıyla tamamlanması sağlanmaktadır.

Veri derleme çalışması öncesinde hanehalklarına anketi tanıtan, amacını anlatan, uygulamanın nasıl ve ne zaman yapılacağına ilişkin bilgi veren mektuplar gönderilmektedir.

Veri derleme çalışmasını takiben fertlerin anket çalışmasından elde edilen T.C. kimlik numaraları kullanarak kurumların idari kayıtlarından; ücret/müteşebbis geliri, emekli/dul-yetim aylığı, işsizlik ödenekleri, sakatlık/yaşlılık/gazilik vb. aylıkları, aldıkları sosyal yardımlar, gelir/varlık vergileri ile ödedikleri sigorta primlerine ilişkin bilgiler talep edilmekte ve anket verileri ile kontrol edilmektedir. Anketten gelen eksik/hatalı bilgiler idari kayıtlar yardımıyla edit/kontrol edilmektedir.

TANIM VE KAVRAMLAR

Hanehalkı ile ilgili tanımlar

Hanehalkı: Tek başına yaşayan kişiler ile aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta yaşayan, barınma, gıda vb. ihtiyaçlarını ortaklaşa karşılayan, hanehalkı hizmet veya yönetimine katılan kişilerden oluşan topluluktur.

Kurumsal nüfus: Günlük yaşam gereksinimleri, yasal bir düzenlemeye dayalı olarak kurulan özel ya da tüzel kurum/kuruluşlarda kısmen ya da tamamen karşılanan, bireysel karar ve davranışlarında yetkili otoritenin kurallarına kısmen ya da tamamen bağımlı olarak hareket eden, ancak bireysel harcamalarına karar verebilen kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri alanlarda yaşayan nüfusa kurumsal nüfus denir. Bu tanıma göre; üniversite yurtları, misafirhane, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapishane, kışla ve ordu evlerinde yaşayanlar kurumsal nüfusa dahildir.

Hanehalkı ferdi: Hanehalkını meydana getiren topluluğun bir üyesidir. Daimi ikameti örnek hanehalkı adresi olan fertler, görüşme anında geçici olarak hanede bulunmasalar da hanehalkı ferdi olarak kabul edilirler. Bununla birlikte, kurumsal nüfus kapsamında yer alan fertler (zorunlu askerlik görevini yapmakta olan er ve erbaşlar, hapiste olanlar, huzurevinde kalan yaşlılar ve yurttan kalan öğrenciler vb.) hanehalkı ferdi olarak kabul edilmezler.

Daimi ikamet; 12 ay ve daha uzun süredir oturlan veya oturulma niyetinde olunan adrestir.

Hanehalkı sorumlusu: Hanehalkının sosyo-ekonomik durumu ve hanede yaşayan tüm fertlerin kişisel özellikleri hakkında en doğru bilgiye sahip, hanenin yönetim veya geçiminden sorumlu yetişkin hanehalkı üyesidir.

Gelir ile ilgili tanımlar

Gelir: Bir milli ekonomide belirli bir dönemde genellikle bir yılda yeniden yaratılan mal ve hizmet değerlerinin toplamıdır. Buna milli gelir veya toplam hasıla denir.

Hanehalkı ya da fert açısından gelir, üretime yapılan katkı karşılığında belirli bir sürede elde edilen değerlerin toplamı olarak tanımlanabilir. Hanehalkı geliri, emek karşılığı alınan ücret ve maaşlar şeklinde, toprak kirası (rant), sermaye geliri (faiz) veya teşebbüs geliri (kar) şeklinde olabilir.

Faaliyet gelirleri:

- i. **Maaş, ücret, yevmiye gelirleri:** Gelir referans dönemi içerisinde ücret karşılığı bir işte çalışma sonucunda elde edilen nakdi veya ayni gelirlerdir. Gelir referans dönemi içerisinde alınan ikramiye, iş riski, iş güçlüğü teminindeki güçlük zammı, fazla mesai, prim ve temettüleri ve ek görevlerden elde edilen gelirler maaş, ücret veya yevmiye gelirine dahil edilmiştir.
- ii. **Müteşebbis gelirleri:** Gelir referans dönemi içerisinde müteşebbis olarak çalışan fertlerin (işteki durumu kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar) faaliyetleri sonucu elde ettiği gayri safi hasılatından, gelir referans dönemi içerisinde yaptığı tüm giderler (işyeri masrafları, vergiler, sosyal güvenlik kesintileri vb.) düşüldükten sonra ortaklık durumu varsa kişinin payına düşen gelir müteşebbis geliridir. Çalışmada müteşebbis gelirleri tarım ve tarım-dışı ayrımında derlenmektedir. Müteşebbis gelirleri kapsamında derlenen tarım geliri 2016 yılından itibaren modelleme yoluyla hesaplanmaktadır.

Faaliyet dışı gelirleri:

- i. **Gayrimenkul geliri:** Apartman dairesi, dükkan, depo vb. gayrimenkuller ile tarla, bağ, bahçe, arsa gibi mülklerin referans dönemi içerisinde kiraya verilmesi sonucu elde edilen hasılatın, bu hasılatın sağlanması için yapılan tüm giderler (sigorta, vergi, tamir ve bakım giderleri vb.) düşülerek elde edilen gelirdir.
- ii. **Menkul kıymet geliri:** Banka hesabından elde edilen faiz, finans kurumlarından veya sermaye şirketlerinden elde edilen temettü veya kar payı vb. gelirlerdir. Menkul kıymet gelirlerinde, vergiler gelir elde edilmeden kaynaktan kesilmektedir. Ancak, menkul kıymet geliri elde eden hanehalkı fertlerinin, bu geliri elde etmek için, menkul kıymetlerin korunması ile ilgili sigorta, kiralık kasa, tahvil giderleri, vergi vb. giderler düşülerek, elde ettikleri net gelirler menkul kıymet geliri olarak kayıt edilmiştir.
- iii. **Karşılıksız (transfer) gelirler:** Gelir referans dönemi içerisinde devlet, özel kurum/kuruluş veya başka kişi/hanehalklarından alınan karşılıksız transferlerdir. İki gruba ayrılmaktadır;
 - a. **Sosyal transferler;** Hanelerin bazı ihtiyaçlarını karşılamak veya parasal sıkıntılarından dolayı bazı risklerle karşı karşıya kalmaları durumunda gelir referans döneminde devletten veya çeşitli kurum/kuruluşlardan aldıkları aynı veya nakdi karşılıksız yardımlar olarak nitelendirilmektedir (Aile-çocuk yardımı, konut yardımı (kira vb.), yoksul hanehalklarına yapılan diğer sosyal yardımlar ile 15 ve daha yukarı yaştaki fertlerin elde ettiği emeklilik, yaşlılık, işsizlik, özürölülük, gazilik, malüllük, karşılıksız burslar vb. düzenli olarak alınan aynı veya nakdi yardımlar gibi).
 - b. **Hanelerarası transferler;** Hanelerin başka kişi veya hanehalklarından düzenli olarak aldıkları karşılıksız aynı ya da nakdi yardımlardır.

İzafi kira: Konuta mülkiyet şekli “ev sahibi”, “lojman” veya “diğer (babasının, akrabasının vb. evinde ikamet edip hiç bir şekilde ücret ödmeden oturanlar)” şeklinde olan hanehalklarının ikamet ettiği konutun kira değeri izafi kira olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, kiracı olup piyasa değerinin altında kira ödeyenlerin ödedikleri kira ile piyasa değeri arasındaki fark da hanenin izafi kira geliri olarak değerlendirilmektedir.

İzafi kira değeri iki şekilde hesaplanmaktadır;

- i. Hanehalklarından anket yoluyla, benzer özelliklere sahip olan aynı semtte ve yerleşim yerinde kira ile oturlan konutun kira değeri emsal alınarak saptanmak üzere beyan yoluyla alınmaktadır.
- ii. Regresyon modeli kurularak, açıklayıcı değişkenlerin yardımıyla tahmin edilmektedir.

Hanehalkı kullanılabilir geliri hesaplanırken ikinci hesaplama kullanılmaktadır.

Nakdi Gelir: Nakit; “para” özellikle “kullanılmaya hazır para” anlamına gelmektedir. Faaliyet dışı faktörler veya faaliyet karşılığında gelirlerin nakit (para) olarak elde edilmesidir.

Aynı Gelir: Aynı, mal ile ödenen anlamına gelmektedir. Aynı gelir, emek veya sermaye karşılığında gelirin mal olarak elde edilmesidir. Burada en önemli husus, aynı gelirin hanede tüketilmesi gerekliliğidir. Aynı geliri oluşturan mal satılıp nakde çevriliyorsa bu aynı gelir olarak değil, nakdi gelir olarak değerlendirilmektedir.

Brüt gelir: Emeklilik ve sosyal sigortalar keseneği ile vergiler düşülmeden önceki gelirdir.

Net gelir: Kişilerin ödediği emeklilik ve sosyal sigortalar keseneği ile vergiler hariç, eline geçen gelir net gelirdir.

Hanehalkı kullanılabilir net geliri: Hanehalkındaki her bir ferdin elde ettiği kişisel yıllık kullanılabilir gelirlerin toplamı (*maaş-ücret, yevmiye, müteşebbis geliri ile emekli maaşı, dul-yetim aylıkları ve yaşlılara yapılan ödemeler, karşılıksız burs vb. faaliyet ve faaliyet dışı aynı veya nakdi gelirlerin toplamı*) ile hane bazında elde edilen yıllık gelirlerin (*gayrimenkul kira geliri, haneye yapılan karşılıksız yardımlar, 15 yaşın altındaki fertlerin elde ettiği gelirler vb.*) toplamından, gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer

hane veya kişilere yapılan düzenli transferler düşüldükten sonra hanehalkı kullanılabilir gelirine ulaşmaktadır.

HANEHALKI YILLIK KULLANILABİLİR NET GELİRİN HESAPLANMASI

(1)	Maaş, ücret veya yevmiye net nakdi geliri
(2)	Maaş, ücret veya yevmiye aynı geliri
(3)	Maaş, ücret veya yevmiye toplam net geliri (1)+(2)
(4)	Müşebbis net nakdi geliri (Tarım / Tarım dışı)
(5)	Müşebbis aynı geliri (Tarım / Tarım dışı)
(6)	Müşebbis toplam net geliri (Tarım / Tarım dışı) (4)+(5)
(7)	Gayrimenkul net nakdi geliri
(8)	Gayrimenkul aynı geliri
(9)	Gayrimenkul toplam net geliri (7)+(8)
(10)	Menkul kıymet geliri
(11)	İşsizlik ödenekleri
(12)	Emekli aylığı
(13)	Yaşlılık aylığı
(14)	İsteğe bağlı emekli aylığı
(15)	Dul/yetim aylığı
(16)	Ölüm tazminatı
(17)	Hastalık yardımı
(18)	Sakatlık aylığı
(19)	Malüllük aylığı
(20)	Gazilik aylığı
(21)	Eğitim ile ilgili karşılıksız burs ve bağışlar
(22)	Aile ve çocuk yardımları
(23)	Konut yardımları
(24)	Diğer sosyal yardımlar
(25)	Sosyal transferler (11+12+13+14+15+16+17+ 18+19+20+21+22+23+24)
(26)	15 yaşından küçük fertlerin gelirleri
(27)	Haneler arası transferler (alınan) (Nafaka dahil)
(28)	Hanenin kendi tüketimi için ürettiği ürünlerin değeri
(29)	İzafi kira geliri (Yıllık)

(30)	Haneler arası transferler (verilen) (Nafaka dahil)
(31)	Ödenen vergiler (varlık, kira, motorlu taşıt, vb.) ve isteğe bağlı sigorta primleri

(32) Hanehalkı yıllık kullanılabilir net geliri (3+6+9+10+25+26+27+28+29)-(30+31)

Eşdeğerlik ölçeği / eşdeğer hanehalkı geliri:

Günümüzde gelir eşitsizliği bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkılarak ölçülmektedir. Bu nedenle de hanehalkı düzeyinde toplanan gelirlerin bireysel gelirlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu, toplam hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölerek yapmak doğru olmayacaktır. Bu hesaplamada, hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Çünkü, bilimsel olarak çocuklar yetişkinlere göre daha az tüketmektedirler. Buna göre, eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır. Hanehalkı toplam yıllık kullanılabilir geliri hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek, o hanehalkı için eşdeğer fert başına düşen diğer ifadeyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri hesaplanmaktadır.

Bu araştırmada, hanehalkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için “0,3” katsayısı ile çarpılarak hesaplandığı OECD ölçeği kullanılmıştır.

Eşdeğerlik ölçeği farklı büyüklük ve bileşimlerdeki hanehalkları arasında karşılaştırmalara imkan sağlamaktadır. Gelir dağılımı eşitsizlik göstergelerinin (gini katsayısı, yüzdelik grupların analizi vb.) ve yoksulluk sınırının belirlenmesinde eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirleri kullanılarak daha doğru kıyaslamalar yapmak mümkündür.

Gelir dağılımı: Bir ülkede belirli dönemler içinde yaratılan gelirin fertler, hanehalkları veya üretim faktörleri arasında bölünmesidir.

Bireysel gelir dağılımı: Gelirin fertler ya da haneler arasındaki dağılımı ön plandadır. Bireysel gelir dağılımında fertler ya da hanelerin gelirlerinin büyüklüğüne göre gelir eşitsizlikleri belirlenir. Ayrıca, bu dağılımda gelirin sosyo-ekonomik gruplara, mesleklere, sektörler, bölgelere ve eğitim durumuna göre sınıflandırılması da yapılabilmektedir. Kişisel gelir dağılımı ekonomik olduğu kadar sosyal eşitsizliklerin oldukça iyi bir göstergesidir.

Ortalama gelir: Gelirlerin toplamalarının örneklem büyüklüğüne bölünmesi ile elde edilen değerdir. Yani, belli bir gruba ait gelirlerin aritmetik ortalamasını ifade etmektedir.

Medyan gelir: Gelirler küçükten büyüğe sıralandığında ortaya düşen değer medyan geliri ifade etmektedir.

Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütleri:

Gini katsayısı: Kişisel gelir dağılımını ölçmek için, yaygın olarak kullanılan dağılım ölçüsü gini katsayısı aşağıdaki formülasyona göre hesaplanmaktadır.

$$G = \left[\frac{1}{N^2} \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) \right] / 2\bar{Y}$$

Y_i : *i. grubun toplam geliri,*

Y_j : *j. grubun toplam geliri,*

$f(Y_i)$: *i. grubun gelir çokluğu*

$f(Y_j)$: *j. grubun gelir çokluğu*

N : *Birim sayısı*

\bar{Y} : *Gelirlerin aritmetik ortalaması*

Gini katsayısı, Lorenz eğrisine bağlı ve eğri ile köşegen arasında kalan alanın, köşegenin altında kalan toplam alan oranına eşittir. Bu oran büyüdükçe, dağılımdaki eşitsizlik artıyor demektir. Gini ölçüsü “0 ile 1” arasında değişir. Bir toplumda, gelir adaletli olarak paylaşılmışsa, gini katsayısı “0”a eşit, toplumdaki gelirleri yalnız bir kişi almışsa, gini katsayısı “1” e eşit olmaktadır.

Lorenz eğrisi: Lorenz eğrisi, gelir ya da servetin nüfusa dağılımındaki eşitsizliği göstermekte kullanılan grafiklerdir. Eğri bir karenin köşegenini uç noktalarda keser. Karenin dikey kenarında gelirin birikimli payları, yatay kenarında ise nüfusun birikimli payları yüzde olarak gösterilir. Köşegen doğru, gelirin nüfus arasında eşit dağılımını (mutlak eşitlik) gösterir. Lorenz eğrisi köşegenden uzaklaştıkça, gelir dağılımındaki eşitsizlik artmaktadır.

Yüzdelik hanehalkı/fert grupları: Hanehalkları kullanılabilir hanehalkı gelirine veya hanehalkı fertleri eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanıp, 20 gruba bölünerek **yüzde 5’lik**, 10 gruba bölünerek **yüzde 10’luk** veya 5 gruba bölünerek **yüzde 20’lik** gruplar oluşturulmaktadır. Bu grupların toplam gelirden aldıkları paylar gelir dağılımı eşitsizliği hakkında bilgi vermektedir.

Yüzde paylar (P80/20): Yüzde payları, kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan ölçütlerden biridir. Yüzde 20’lik grupların toplam gelirden aldıkları paylara göre; “Son yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay/ İlk yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay” formülünden hesaplanarak, geliri daha yüksek olan son yüzde 20’lik grubun, geliri düşük olan ilk yüzde 20’lik gruba göre toplam gelirden kaç kat daha fazla pay aldığını göstermektedir.

Yoksulluk ile ilgili tanımlar

Görelî yoksulluk: Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı görelî anlamda yoksul sayılmaktadır. Refah ölçüsü olarak amaca göre harcama veya gelir düzeyi seçilebilir. Bu araştırmada gelire dayalı görelî yoksulluk hesaplaması yapılmaktadır.

Yoksulluk sınırı: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirlere göre 4 ayrı görelî yoksulluk sınırı hesaplanmıştır;

- Medyan gelirin % 40’ı,
- Medyan gelirin % 50’si,
- Medyan gelirin % 60’ı,
- Medyan gelirin % 70’i

Yoksulluk riski altında olanlar: Bu sınırların altında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip olanlar yoksulluk riski altındaki nüfus olarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk oranı: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri yoksulluk sınırının altında olanların (yoksulluk riski altında olan nüfusun) toplam nüfus içindeki oranıdır.

Yoksulluk açığı: Yoksulluğun derecesi/yoğunluğu hakkında bilgi veren bir endeks olup yoksulların ortalama gelirlerinin yoksulluk sınırına uzaklığından hareketle hesaplanmaktadır.

Yoksulluk açığının 100’e yaklaşması, yoksulluğun derecesinin çok fazla olduğunu, küçülmesi ise yoksulluk risk derecelerinin daha az olduğunu ifade etmektedir.

$$\text{Yoksulluk açığı} = ((\text{Yoksulluk sınırı} - \text{Yoksulların EFB medyan geliri}) / \text{Yoksulluk sınırı}) * 100$$

formülüne göre hesaplanmıştır.

Sürekli yoksulluk riski altında olanlar: Dört yıllık panel veri kullanılarak hesaplanan “sürekli yoksulluk” oranı, son yılda ve önceki üç yıldan en az ikisinde yoksulluk riski altında olanlar olarak tanımlanmaktadır.

Sürekli yoksulluğun hesaplanmasında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin % 60'ı dikkate alınmaktadır.

Aşağıdaki tablodaki 1, 2, 3 ve 4 durumları sürekli yoksulluk riski altında bulunanları ifade etmektedir.

	T	T-1	T-2	T-3
1.	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında
2.	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında değil	Yoksulluk riski altında
3.	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında değil
4.	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında değil	Yoksulluk riski altında	Yoksulluk riski altında

Maddi yoksunluk: Ciddi finansal sıkıntıyla karşı karşıya olan insanların oranı olarak tanımlanan maddi yoksunluk; belirlenmiş 9 maddeden en az 4 tanesini ekonomik nedenlerle karşılayamayan/mahrum olan insanların oranıdır.

1. Beklenmedik harcamalar
2. Evden uzakta bir haftalık tatil (tüm aile fertleri için)
3. Ödeme zorluğu (konut kredisi, kira, elektrik, su, doğalgaz vb. faturalar, taksit/borçlar)
4. İki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek (vejeteryanlar için eşdeğer yemek)
5. Evin ısıtma ihtiyacı
6. Çamaşır makinesi
7. Renkli televizyon
8. Telefon (sabit veya mobil)
9. Otomobil

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS)

1. Düzey	2. Düzey	3. Düzey	1. Düzey	2. Düzey	3. Düzey	
TR Türkiye - Turkey			TR8 Batı Karadeniz	TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	TR811 Zonguldak	
TR1 İstanbul	TR10 (İstanbul)	TR100 İstanbul			TR812 Karabük	
					TR813 Bartın	
TR2 Batı Marmara	TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	TR211 Tekirdağ			TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	TR821 Kastamonu
		TR212 Edirne				TR822 Çankırı
	TR213 Kırklareli	TR823 Sinop				
	TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	TR221 Balıkesir		TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	TR831 Samsun	
		TR222 Çanakkale			TR832 Tokat	
					TR833 Çorum	
TR3 Ege	TR31 (İzmir)	TR310 İzmir		TR9 Doğu Karadeniz	TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	TR901 Trabzon
	TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	TR321 Aydın	TR902 Ordu			
		TR322 Denizli	TR323 Muğla			TR903 Giresun
TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	TR331 Manisa	TR332 Afyonkarahisar	TR904 Rize			
		TR333 Kütahya	TR905 Artvin			
	TR334 Uşak		TR906 Gümüşhane			
TR4 Doğu Marmara	TR41 (Bursa,Eskişehir, Bilecik)	TR411 Bursa	TRA Kuzeydoğu Anadolu	TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	TRA11 Erzurum	
		TR412 Eskişehir			TRA12 Erzincan	
		TR413 Bilecik			TRA13 Bayburt	
	TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	TR421 Kocaeli		TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	TRA21 Ağrı	
		TR422 Sakarya			TRA22 Kars	
	TR423 Düzce		TRA23 Iğdır			
		TR424 Bolu		TRA24 Ardahan		
	TR425 Yalova					
TR5 Batı Anadolu	TR51 (Ankara)	TR510 Ankara	TRB Ortadoğu Anadolu	TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	TRB11 Malatya	
	TR52 (Konya, Karaman)	TR521 Konya			TRB12 Elazığ	
		TR522 Karaman		TRB13 Bingöl		
				TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	TRB14 Tunceli	
					TRB21 Van	
			TRB22 Muş			
TR6 Akdeniz	TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	TR611 Antalya	TRC Güneydoğu Anadolu	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	TRC11 Gaziantep	
		TR612 Isparta			TRC12 Adıyaman	
	TR613 Burdur	TRC13 Kilis				
	TR62 (Adana, Mersin)	TR621 Adana		TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	TRC21 Şanlıurfa	
TR622 Mersin		TRC22 Diyarbakır				
	TR63 (Hatay, Kahramanmaraş Osmaniye)	TR631 Hatay	TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	TRC31 Mardin		
		TR632 Kahramanmaraş		TRC32 Batman		
		TR633 Osmaniye		TRC33 Şırnak		
				TRC34 Siirt		
TR7 Orta Anadolu	TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde,Nevşehir, Kırşehir)	TR711 Kırıkkale	Toplam - Total	12	26	81
		TR712 Aksaray				
TR713 Niğde						
TR714 Nevşehir						
TR715 Kırşehir						
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	TR721 Kayseri					
	TR722 Sivas					
	TR723 Yozgat					